

FOCUS

Algemeen Pensioenfonds KLM

PENSIOEN, JE KUNT ER NIET VROEG GENOEG MEE BEGINNEN

JONGERENSYMPOSIUM BRENGT PENSIOEN DICHT(ER)BIJ

PENSIOENEN IN 2016

WAT KOMT ERBIJ EN WAT GAAT ERAF?

STARTERS, DIT KUN JE DOEN VOOR JE PENSIOEN

ROSINA ANKOMAH: IK WEET NOG NIET HOE MIJN LOOPBAAN ERUIT GAAT ZIEN

DEZE KEER IN FOCUS

05 FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS VIERDE KWARTAAL 2015

06 CARRIÈRESTART, EN JE PENSIOEN DAN? ROSINA ANKOMAH IS 26 JAAR EN VERTELT HAAR VERHAAL

08 PENSIOENEN NIET VERHOOGD GEEN INDEXATIE IN 2016

09 UW PENSIOEN IN 2016 DE NIEUWE AFSPRAKEN EN DE GEVOLGEN ERVAN

10 OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR

12 JONGERENSYMPOSIUM ZO KOMT PENSIOEN DICHTERBIJ

16 BELEGGINGEN

18 DURF TE VRAGEN OVER SAMENWONEN, DE PENSIOENDATUM & BETAALDATA

KLMGRONDFONDS.NL

Bestuur Algemeen Pensioenfonds KLM

Leden: Jan van den Brink, Henny Essenberg, Paul Jansen, Arend de Jong (vicevoorzitter), Rob Kies, Eltjo Kok (voorzitter), Gerard Lagendaal (vicevoorzitter), Gerda van der Landen, Martijn Raaijmakers, Hans de Roos, Maarten Stienen.

KLM NEWSAPP OPVOLGER WOLKENRIDDER

Mist u de Wolkenridder al in uw brievenbus? Dan is er goed nieuws. Naast de KLM NewsApp voor KLM'ers in actieve dienst is er nu ook een webversie (speciaal) voor pensioengerechtigde KLM'ers.

U kiest zelf welke informatie u wilt zien:

1. Alleen de KLM corporate nieuwsberichten en achtergronden bij het nieuws (Nederlands of Engels).
– inlogcode: klm-alg of engels klm-gen
2. Specifieke informatie over Inflight Services.
Hier is overigens ook ruimte voor het corporate nieuws, want dat wordt automatisch toegevoegd.
– inlogcode: klm-ifs
3. Specifieke informatie over Ground Services. Ook hier wordt het corporate nieuws automatisch toegevoegd. – inlogcode: klm-gs

Deze site is overigens een begin. U zult de personalia zoals deze in de Wolkenridder stonden nog even moeten missen. De redactie werkt nu aan de tweede versie van de KLM NewsApp, waaraan een aantal nieuwe rubrieken en divisies wordt toegevoegd. Zo maken we het aanbod van de berichtgeving completer.

Wilt u de KLM NewsApp bekijken? Ga dan naar: www.klmnewsapp.com. U kunt inloggen met bovenstaande inlogcodes. ●

PENSIOEN- NIEUWS, GEWOON IN UW TIMELINE

Wist u dat het pensioenfonds ook op social media te vinden is? U kunt ons volgen op Facebook en Twitter. Met regelmaat delen we daar nieuwtjes en tips voor uw pensioen. U kunt er ook vragen stellen aan het pensioenfonds. Al bijna 700 collega's zijn lid van onze Facebookgroep! Ontvangt u ons nieuws liever overzichtelijk in uw mailbox? Meld u dan op klmgrondfonds.nl aan voor onze gratis e-nieuwsbrief NWSflits. Al 6.700 collega's gingen u voor! ●

Onzeker of niet onzeker?

Het jaar 2016 is voor Nederlandse pensioenfondsden niet bijzonder goed begonnen. Meteen in de eerste week van het jaar daalden de koersen op de internationale aandelenbeurzen stevig. Ook de rente is nog steeds historisch laag, zodat de financiële positie van de pensioenfondsden behoorlijk onder druk staat. En net op zo'n moment zegt de Pensioenfederatie dat het garanderen van de pensioenuitkeringen niet langer mogelijk is. Vervolgens kondigen enkele van de grootste Nederlandse pensioenfondsden aan dat de deelnemers rekening moeten houden met verdere kortingen op hun pensioenen. Indexatie van de pensioenen kunnen de deelnemers helemaal wel vergeten. Je moet het dan niet vreemd vinden dat er veel opschudding ontstaat en dat vooral gepensioneerden boos en verontwaardigd zijn. De kranten staan er vol mee. Hoe zwart-wit wil je het hebben? Het ene moment hebben we het beste pensioenstelsel van de wereld en het volgende moment deugt er niets meer van en moet iedereen vrezen voor zijn oude dag. Hoe kan dat?

Een pensioen bouw je op tijdens je werkzame leven, meestal duurt dat enkele tientallen jaren. Vervolgens geniet je er gemiddeld nog vijftien tot twintig jaar van. Bij elkaar heb je het dan al gauw over bijna 60 jaar. Dat is een heel lange tijd waarin er van alles kan gebeuren. Oorlogen, natuurrampen, noem maar op. Het is een illusie dat je iemand van 25 jaar precies kunt vertellen hoe hoog zijn of haar pensioen precies zal zijn als hij 80 wordt. In die zin zijn pensioenen dus niet zeker en dat waren ze ook nooit. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat je helemaal niets meer in het vooruitzicht kunt stellen. Dit raakt precies de kern van wat pensioenfondsden doen en vooral wat besturen van pensioenfondsden doen. Het enige bestaansrecht van pensioenfondsden is dat ze pensioenen uitbetalen aan degenen die daarvoor in aanmerking komen. Daarom weten besturen van pensioenfondsden precies hoeveel geld ze van jaar tot jaar nodig hebben om de opgebouwde pensioenaanspraken te kunnen betalen. Vervolgens proberen ze hun beleggingen zo vorm te geven dat de benodigde middelen in de toekomst ook steeds beschikbaar komen. Ondanks alle onzekerheden die daarmee gepaard gaan. Daarvoor worden allerlei risico's en kansen geanalyseerd en wordt er steeds onderzocht wat er in het ergste geval kan gebeuren. Er worden buffers aangelegd en veiligheidsmarges in acht genomen. In het jargon heet dat een ALM-studie, een studie waarbij de ontwikkelingen van de beleggingen en de pensioenverplichtingen door de tijd heen in samenhang worden gezien (ALM = Asset Liability Management). Bij de KLM pensioenfondsden zijn die technieken heel ver ontwikkeld en de besturen van de fondsen houden zich er intensief mee bezig. Tot dusverre met succes, maar absolute zekerheid heb je nooit. Aan het eind van 2015 waren de dekkingsgraden van de fondsen nog steeds voldoende om de pensioenen ongestoord te kunnen uitbetalen. De pensioentoezegging aan de deelnemers in de fondsen is dus zeker van waarde gebleken.

Is er dan geen vuiltje aan de lucht? Nee, dat nou ook weer niet. De reserves van de pensioenfondsden zijn in de afgelopen jaren behoorlijk onder druk komen te staan. Dat kwam vooral doordat de deelnemers (u dus) langer leven dan oorspronkelijk verwacht. Dat is een felicitatie waard, maar het kost wel geld omdat de pensioenen langer uitgekeerd moeten worden. En verder is de zeer lage kapitaalmarktrente een flinke boosdoener. Als de rente langdurig zo laag blijft als aan het begin van 2016, zal de financiële positie van uw fonds de nodige stuurmanskunst vergen van het bestuur. Gelukkig is dat laatste ruimschoots aanwezig. ●

Toine van der Stee

directeur Algemeen Pensioenfonds KLM

shoots bij Landen

HOE MAAKT U UW PENSIOENKEUZES?

Om de communicatie over pensioen te verbeteren zijn we altijd op zoek naar ervaringen van deelnemers. Zo hebben we recent een aantal deelnemers benaderd met vragen over pensioenkeuzes bij pensioeningang, (bijvoorbeeld variatie in de hoogte van uw pensioen, de verhouding ouderdoms- en nabestaandenpensioen, maar ook het kiezen van een pensioendatum) de Pensioen in Zicht-dag en het pensioen voor nabestaanden. Met de antwoorden gaan we onze communicatie waar nodig verbeteren.

Hebt u recent keuzes gemaakt voor uw pensioen en wilt u daarover uw mening geven? Of wilt u uw mening geven over de communicatie rondom uw pensioen? Meld u dan nu aan voor onze nieuwe online klankbordgroep, door een e-mail te sturen naar Communicatie@blueskygroup.nl. Wij vragen u dan ongeveer twee keer per jaar uw mening via ons online platform. U logt in op een moment dat het u uitkomt en helpt het pensioenfonds zo zijn dienstverlening te verbeteren. ●

BESTUURS-SAMENSTELLING PER 1 JANUARI 2016

Per 1 januari 2016 bestaat het bestuur uit tien leden plus de voorzitter, in plaats van voorheen twaalf leden. Dit zijn nu:

- Onafhankelijk voorzitter Eltjo Kok;
- Namens de werkgever: Arend de Jong, Gerda van der Landen, Paul Jansen, Rob Kies en Maarten Stienen;
- Namens de werknemers: Hans de Roos, Martijn Raaijmakers en Jan van den Brink;
- Namens de pensioengerechtigden: Gerard Lagendaal en Henny Essenberg.

Het bestuur dankt de aftredende bestuursleden Hans de Bruijn en Peter Schelvis voor hun inzet voor het pensioenfonds. Hans de Bruijn zat in het bestuur namens werknemers en Peter Schelvis namens KLM.

De verkiezing voor de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in december 2015 heeft niet plaatsgevonden. Voor de zetel namens pensioengerechtigden was uiteindelijk maar één kandidaat die aan de eisen voldeed. Hierdoor werd Henny Essenberg opnieuw benoemd. ●

9 EN 17 MEI 2016

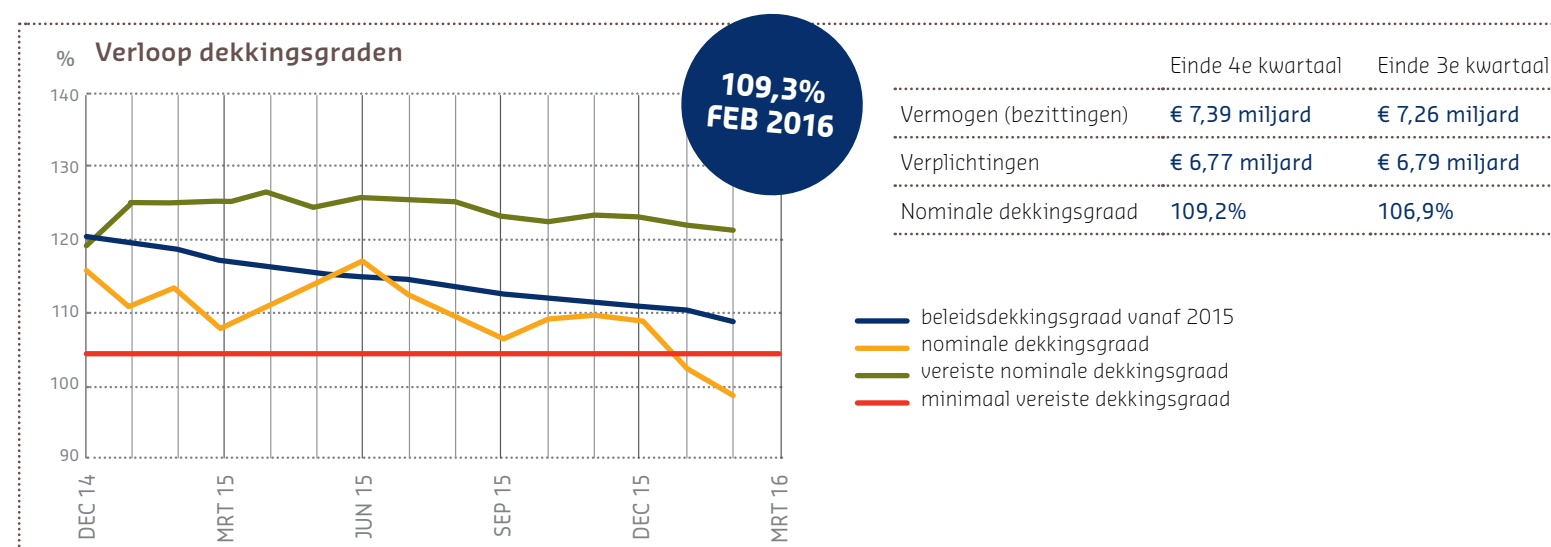
DE IDEALE VOORBEREIDING OP UW PENSIOEN!

Op 9 en 17 mei 2016 organiseert het pensioenfonds weer een Pensioen In Zicht-dag voor iedereen die bijna met pensioen gaat. Hier hoort u welke keuzes u kunt maken en wat er voor u verandert als u met pensioen gaat. De ideale voorbereiding op uw pensioen! U ontvangt automatisch een uitnodiging voor deze dag. Hebt u geen uitnodiging ontvangen en denkt u hiervoor wel in aanmerking te komen? Neem dan even contact met op met Pensioenservice via telefoonnummer 0204266210 of pensioenservice@klmgrondfonds.nl. ●

FINANCIËLE POSITIE VAN HET FOND

Resultaten van het vierde kwartaal 2015 in het kort:

- De beleidsdekkingsgraad is gedaald van 112,8% naar 111,1%
- Het beleggingsrendement is 1,6% in het vierde kwartaal
- Het belegd vermogen is gestegen van € 7,26 miljard naar € 7,39 miljard
- De waarde van de pensioenverplichtingen is gedaald van € 6,79 miljard tot € 6,77 miljard

Rendement

In het vierde kwartaal van 2015 heeft het Algemeen Pensioenfonds KLM een rendement behaald van 1,6%. Aandelen en vastgoed stegen beide in waarde. Het totale fondsvermogen is het eind van het vierde kwartaal van 2015 toegenomen tot € 7,39 miljard.

Herstelplan

Het fonds heeft momenteel een tekort, wat betekent dat de reserves van het fonds niet voldoen aan de wettelijke eisen. De beleidsdekkingsgraad bedraagt aan het einde van 2015 111,1%, terwijl de vereiste dekkingsgraad 124,2% is. Zolang het fonds een tekort heeft, wordt het herstelplan jaarlijks geactualiseerd. Het geactualiseerde herstelplan wordt voor 1 april 2016 bij De Nederlandsche Bank ingediend.

Veel pensioenfonds in Nederland hebben, net als het Algemeen Pensioenfonds KLM, te maken met een dalende dekkingsgraad en tekortsituaties. Nieuwe wetgeving (het nieuw Financieel Toetsingskader) leidt er onder meer toe dat pensioenfonds hogere buffers moeten aanhouden en drukt daarmee fonds sneller in een tekort.

2016 startte in mineur

Helaas begonnen de financiële markten het jaar 2016 in mineur. De toenemende zorgen over de Chinese economie had een negatief effect op de aandelenbeurzen. Daarnaast daalde de toch al lage rente nog verder. Deze factoren zorgden mede voor lagere dekkingsgraden in januari en februari.

Dekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van het fonds bedraagt 109,3% per eind februari 2016. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de afgelopen twaalf maanden. Dit gemiddelde is in 2015 elke maand gedaald door de continue, steeds lagere rente. Sinds 1 januari 2015 moeten pensioenfonds de beleidsdekkingsgraad hanteren bij beleidsbeslissingen. De maandelijkse nominale dekkingsgraad is 99,1% per eind februari 2016. ●

Meer weten over de financiële positie van het fonds?

Op klmgrondfonds.nl vindt u de actuele dekkingsgraad en alle kwartaalberichten. Wilt u op de hoogte blijven van de financiële positie van uw pensioenfonds? Meldt u zich dan aan voor de NWSflits via klmgrondfonds.nl.

• PENSIOEN ONTVANGEN • PENSIOEN BIJ SCHEIDING • BIJNA MET PENSIOEN • DEELTIJD WERKEN • NON-ACTIVITEIT • ARBEIDSONGESCHIKTHEID EN PENSIOEN • **IN DIENST** • UIT DIENST • PENSIOEN BIJ TROUWEN OF SAMENWONEN • PENSIOEN VOOR UW NABESTAANDEN •

EEN VLIEGENDE START VAN JE CARRIÈRE ...EN JE PENSIOEN?

In de zomer van 2014 begon Rosina Ankomah (26) als management trainee bij KLM, na het afronden van haar studie klinische psychologie. We vroegen haar hoe zij als starter op de arbeidsmarkt tegen haar pensioen aankijkt.

‘Als management trainee voer ik vier opdrachten van een half jaar uit binnen verschillende afdelingen van KLM. Zo heb ik al een IT-gerelateerd project gedaan en meegelopen aan de ontwikkeling van een strategie voor de Nederlandse zakelijke markt. En nu geef ik operationeel leiding aan de medewerkers van Europort, KLM Cargo. Toen ik in dienst kwam, kreeg ik een pakketje van HR. Hierin zat mijn contract, de cao en ook informatie over mijn pensioen. Dat laatste heb ik met een half oog bekeken, moet ik bekennen.’

‘Ik zou er niet zo snel voor kiezen om de verzekeringen voor mijn partner op te zeggen...’

Wie weet wat de toekomst brengt...

‘Toen ik begon met werken, wist ik niet veel over pensioenen. Ik wist wel dat je op je pensioen moet letten als je van baan wisselt en ook dat het wordt aangevuld met AOW. Maar dan houdt het wel op. Net zag ik op mijnpensioenoverzicht.nl dat ik tijdens mijn bijbaantjes geen pensioen heb opgebouwd. En op mijn UPO (Uniform Pensioenoverzicht, red.) stond bij het tot nu toe opgebouwde pensioen bij KLM logischerwijs een

laag bedrag. Als ik doorwerk tot mijn 67ste wordt het zo te zien een prima oude dag. Maar ik weet nu nog niet hoe mijn loopbaan eruit zal zien. Dus weet ik ook niet hoe zeker het genoemde bedrag op mijn 67ste is. Ik realiseer me wel dat het pensioen alleen dan misschien niet voldoende is en dat ik zelf ook moet sparen...’

Wat regel je voor je partner?

In het najaar stapt Rosina in het huwelijksbootje. Daarbij kan ze keuzes maken voor het nabestaandenpensioen. Zo zijn het facultatief nabestaandenpensioen en Anw-hiaatpensioen standaard verzekerd. U kunt daar altijd van af zien als u en uw partner dat wensen, bijvoorbeeld als uw partner voldoende eigen inkomen heeft. Voor eventuele kinderen is er in de pensioenregeling van Algemeen Pensioenfonds KLM standaard een wezenpensioen geregeld.

Rosina: ‘Ik zou er niet zo snel voor kiezen om de verzekeringen voor mijn partner op te zeggen, omdat ik er zeker van wil zijn dat dat deel goed geregeld is. Het is het geld wel waard. Ook goed om te weten dat er voor eventuele toekomstige kinderen een wezenpensioen is. Ik heb er zelf nooit bij stil gestaan dat ik die voorziening binnen mijn pensioenregeling kon vinden.’

‘Ik realiseer me wel dat het pensioen alleen misschien niet voldoende is...’

In dienst

INZICHT IN UW PERSOONLIJKE PENSIOENSITUATIE? U LEEST HET OP UW UPO. HEBT U VRAGEN? STEL ZE AAN HET PENSIOENFONDS. WE ZIJN IN JUNI WEER BIJ KLM. HOUD KLMBONDFONDS.NL IN DE GATEN VOOR DATA EN LOCATIE!

Ieder jaar besluit het bestuur van het pensioenfonds of de pensioenen kunnen worden verhoogd (indexatie). Indexatie hangt altijd af van de financiële positie van het fonds en de maatstaf voor indexatie. Door het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) zijn de regels voor indexatie strenger geworden. Volgens wettelijke regels moet het pensioenfonds 'Toekomstbestendig indexeren' (TBI). Zo mag je pas (gedeeltelijk) indexeren als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110% en er genoeg vermogen is om ook in de toekomst te kunnen indexeren. Dat maakt de kans op (gedeeltelijke) indexatie helaas steeds kleiner.

GEEN VERHOOGING VAN DE PENSIOENEN

Pensioenen in 2016 niet verhoogd

De indexatie in 2016 is als volgt:

- Bouwt u nog pensioen op? Dan is de loonontwikkeling bij KLM bepalend voor de mate van indexatie. Aangezien er in de periode 2 januari 2015 tot en met 1 januari 2016 geen algemene loonronde bij KLM is geweest, is indexatie van de opgebouwde pensioenen dit jaar niet van toepassing.
- Bent u gepensioneerd of een gewezen deelnemer? Dan wordt uw pensioen ook niet verhoogd. De indexatiemaatstaf is de geschoonde prijsindex (dit is de gemiddelde stijging van de prijzen, exclusief belastingen zoals BTW en accijns) en bedraagt in 2016 0,40%. Met de nieuwe strengere indexatieregels kan slechts een zeer beperkt deel hiervan worden geïndexeerd. Dit komt afgerond uit op een indexatiepercentage van 0%. Ter vergelijking: onder het indexatiebeleid dat tot en met 1 januari 2015 gold was het indexatiepercentage op 0,1% uitgekomen.
- Valt u onder één van de oude Reglementen van het pensioenfonds (1976, 1987, 1995)? Dan wordt uw pensioen niet geïndexeerd totdat er een uitspraak is van het arbeidsvoorwaardelijk overleg over een nieuw indexatiebeleid als gevolg van het nFTK.

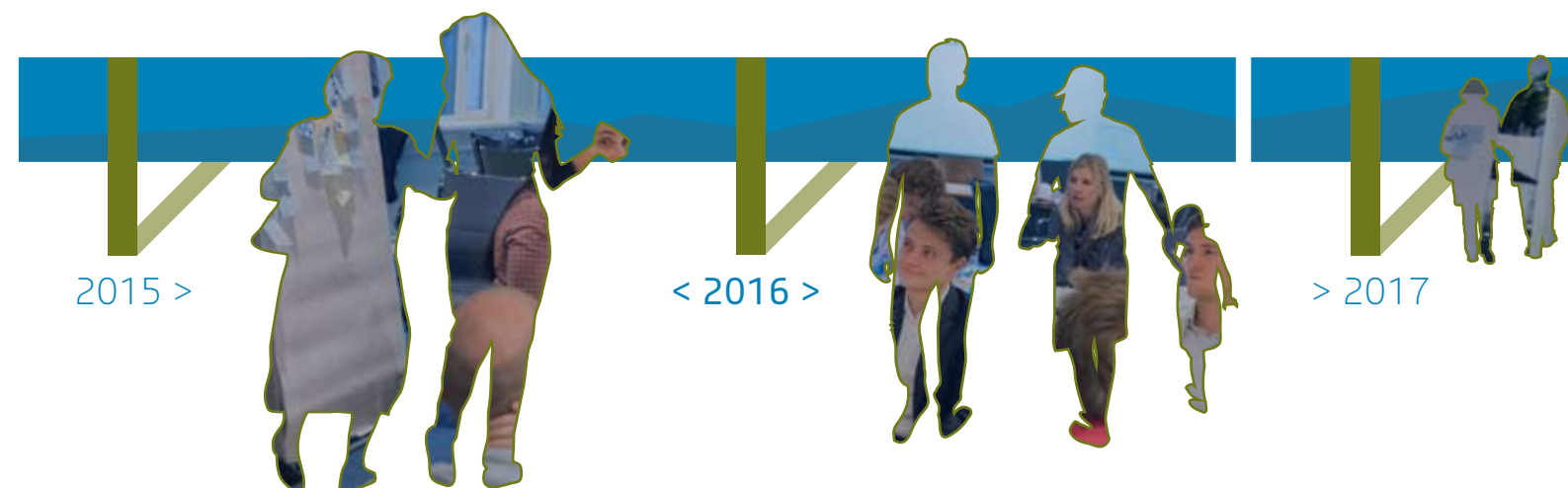
Toekomstverwachting & inhaalindexatie

Als de financiële situatie van het fonds het toelaat, kan het bestuur besluiten om inhaalindexatie te verlenen. Hierbij moet rekening worden gehouden met wettelijke richtlijnen. Gezien de strengere regels voor indexatie en de lage rente is de kans op indexatie de komende jaren gering. En de kans op inhaalindexatie - het inhalen van gemiste indexatie uit het verleden - is naar verwachting nog kleiner, omdat dit überhaupt pas mogelijk is als er gewoon geïndexeerd kan worden. Uiteraard houdt het fonds bij dergelijke beslissingen ook rekening met de toekomst, zodat het fonds ook op de lange termijn een goede financiële positie behoudt. In januari bent u ook per brief geïnformeerd over de indexatie van uw pensioen. Op klmgrondfonds.nl kunt u deze informatie ook terugvinden.

Korten nog niet aan de orde

De beslissing om de pensioenen niet te verhogen is een maatregel om de financiële positie van het pensioenfonds niet verder aan te tasten. Mochten de financiële markten zich verder negatief ontwikkelen of mocht de rente nog verder dalen, dan heeft dat een negatief effect. Die financiële positie wordt uitgedrukt in de beleidsdekkingsgraad. Als de beleidsdekkingsgraad verder daalt, kan het tot gevolg hebben dat het pensioenfonds de pensioenen moet korten. Dat is nu nog niet aan de orde, maar het pensioenfonds houdt altijd rekening met dergelijke scenario's. ●

UW PENSIOEN IN 2016

KLM en de bonden hebben in 2015 gesprekken gevoerd over een nieuwe pensioenregeling. Afspraken zijn er echter nog niet gemaakt. Daarom blijft het pensioenfonds de huidige pensioenregeling voorlopig uitvoeren. Hieronder leest u wat u verder moet weten over uw pensioen in 2016.

Deelnemersbijdragecompensatieregeling (DBC) vervalt

Het vooralsnog uitblijven van een nieuwe regeling betekent in elk geval dat de tijdelijke deelnemersbijdragecompensatieregeling (DBC-regeling) is komen te vervallen. Met deze regeling werd de wettelijke versobering van pensioenopbouw deels gecompenseerd. Het is nog niet duidelijk of en hoe de compensatieregeling in een nieuwe pensioenregeling wordt vervolgd. Dit zal blijken uit nog te maken afspraken tussen KLM en de bonden. Wilt u meer weten over de genoemde compensatieregeling? In de eerste Focus van 2015 is dit uitgebreid toegelicht (u kunt deze editie downloaden op klmgrondfonds.nl).

Stijging drempelbedrag

Omdat u later AOW van de overheid krijgt, bouwt u over een deel van uw salaris geen pensioen op. Dit deel noemen we de franchise. De franchise wordt wettelijk bepaald en is vanaf 1 januari 2016 iets hoger (€ 13.994,-) dan in 2015 (€ 13.545,-). Hierdoor bouwt u per saldo iets minder ouderdomspensioen op.

Verlaging wezenpensioen

Een ander gevolg van de regels van de Belastingdienst is dat de opbouw van het wezenpensioen is verlaagd. Dat was tot en met 31 december 2015 20% van het ouderdomspensioen.

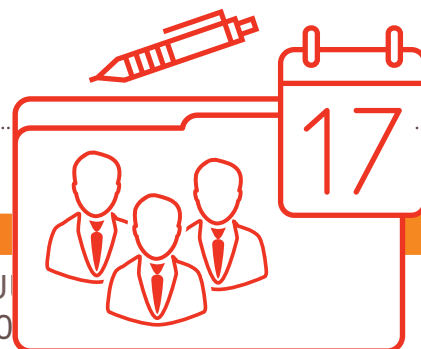
Sinds 1 januari 2016 is de opbouw voor de toekomst verlaagd naar 14%. Wezenpensioenen die al zijn ingegaan veranderen dus niet.

Stijging premies aanvullende partnerverzekeringen

Het pensioenfonds kent verschillende regelingen die zorgen voor inkomen voor uw partner als u overlijdt. Standaard is er een nabestaandenpensioen verzekerd. Daarnaast zijn er twee aanvullende verzekeringen voor partners: Anw-hiaatpensioen en facultatief nabestaandenpensioen. Voor deze verzekeringen betaalt u apart een premie. De premie voor deze aanvullende verzekeringen worden jaarlijks in januari opnieuw vastgesteld. De premie voor het ANW-hiaatpensioen is in 2016 iets gestegen. Dit kunt u zien in de tabel hiernaast. De premie voor het FNP is hetzelfde gebleven als in 2015 (1% van de bijdragegrondslag en ploegendienstbetalingen). Wilt u meer weten over deze aanvullende verzekeringen? Kijk dan op klmgrondfonds.nl. ●

PREMIE ANW-HIAATPENSIOEN	2015	2016
t/m 29 jaar:	€ 21,30	€ 21,60
30 t/m 39 jaar:	€ 26,60	€ 27,00
40 t/m 49 jaar:	€ 32,00	€ 32,40
50 jaar en ouder:	€ 37,20	€ 37,70

2016 • JAN • FEB • **MAA** • APR • MEI • JUN • JUL
 SEPT • OKT • NOV • DEC • 01 • 02 • 03 • 04 • 05
 • 08 • 09 • 10 • 11 • 12 • 13 • 14 • 15 • 16 • 17 • 18 • 19
 • 20 • 21 • 22 • 23 • 24 • 25 • 26 • 27 • 28 • 29 • 30 • 31

OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR

Zoals gebruikelijk staan aan het begin van het jaar vaste agendapunten op de agenda van het bestuur van Algemeen Pensioenfonds KLM. Denk hierbij aan het jaarverslag en het beleggingsplan. Momenteel is er ook aandacht voor de strategie van het pensioenfonds en nieuwe ontwikkelingen rondom het beleggingsbeleid.

ma

Strategie

Het bestuur is de afgelopen tijd bezig geweest de toekomstvisie en strategie van het pensioenfonds vast te leggen. Mede-aanleiding hiervoor was een thema onderzoek van De Nederlandsche Bank. De implementatie van de strategie staat de komende periode op de agenda van het bestuur.

di

Ontwikkeling beleggingsbeleid

Op de agenda van het bestuur staat de verdere uitwerking van de verbetermaatregelen die voortkomen uit het beleggingsonderzoek van De Nederlandsche Bank. In 2015 zijn onder andere een tiental investment beliefs opgesteld (zie elders in deze Focus) die richting geven aan het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Ook zijn er op basis van de evaluatie van de beleggingsstrategie nieuwe bestuurscommissies gevormd. De nieuw opgezette beleggingscommissie stelt het bestuur – beter dan voorheen – in staat zelf de regie te pakken in het beleggingsproces. Ook de riskmanagementcommissie is vernieuwd. Een nieuwe, onafhankelijke riskmanager brengt voor het bestuur risico's in kaart en waarschuwt waar nodig. Met deze twee nieuw opgezette commissies heeft het bestuur belangrijke stappen gezet in goed pensioenfondsbestuur en risicobeheer.

wo

Jaarlijks terugkerende onderwerpen

Begin april bespreekt het bestuur het nieuwe beleggingsplan voor de komende tijd. In dit plan staat hoe de ideale strategische beleggingsmix er voor het fonds uitziet. Hiermee doelen we op de verdeling per beleggingscategorie, zoals aandelen, vastgoed en obligaties.

Verder stelt het bestuur in mei het jaarverslag over 2015 vast. Het jaarverslag is een belangrijk document bij de verantwoording van het bestuur over het gevoerde beleid over het afgelopen jaar. Vaste onderdelen van het jaarverslag zijn het rapport van de externe accountant en actuaris, en het rapport van de visitatiecommissie. Deze commissie, bestaande uit drie onafhankelijke experts, beoordeelt de komende maanden het werk van het bestuur. Zij controleert daarmee de wijze waarop het bestuur de bestuursprocessen heeft geregeld en het beleid heeft gevoerd.

do

Slechte start van het financiële jaar

Wie het nieuws volgt, is het vast niet ontgaan dat de financiële markten het jaar 2016 niet goed zijn begonnen. De rente is nog altijd erg laag en de aandelenbeurzen staan onder druk. Dit heeft helaas logischerwijs een lagere nominale dekkingsgraad van het pensioenfonds tot gevolg (zie pagina 5 voor de actuele stand van zaken).

vr

Wachten op nieuwe pensioenregeling

Het bestuur wacht op de uitkomst van onderhandelingen tussen KLM en de bonden over een toekomstbestendige pensioenregeling. Deze onderhandelingen lopen al enige tijd. Afhankelijk van de uitkomsten hebben de onderhandelingen gevolgen voor de pensioen-uitvoering. Want zodra arbeidsvoorwaardelijke partijen afspraken hebben gemaakt, moet het pensioenfonds deze uitvoeren. Het bestuur moet wettelijk gezien bij een nieuwe of aangepaste pensioenregeling toetsen of de belangen van alle belanghebbenden in het fonds (deelnemers en gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgever) evenwichtig tegen elkaar zijn afgewogen. Ook onderzoekt ze of de pensioenregeling uitvoerbaar is. Als dat het geval is, heeft het pensioenfonds vervolgens tijd nodig voor de invoering. Denk hierbij aan aanpassing van de pensioenreglementen en ICT-systemen en de communicatie naar alle betrokkenen. De te maken afspraken tussen KLM en de bonden zijn daarom een belangrijk onderwerp op de horizon van het bestuur, dat ineens erg actueel kan worden.

za

Herstelplan

In dit eerste kwartaal besteedde het bestuur veel aandacht aan de evaluatie van het lopende herstelplan. Voor 1 april moet het bestuur een nieuw herstelplan indienen bij De Nederlandsche Bank. Op de website leest u hierover de actuele stand van zaken.

PENSIOEN JE KUNT ER NIET VROEG GENOEG MEE BEGINNEN

Hoe interesseer je jongeren (deelnemers onder 35 jaar) voor pensioen? 'Helemaal niet' is het veel gehoorde antwoord. 'Pensioen is ingewikkeld en een ver van je bed-show.' En toch vindt het pensioenfonds het tijd om jongeren in te laten zien dat nadenken over je pensioen – juist op jonge leeftijd – nodig is. Maar hoe? Dat vroegen we de jongeren zelf.

'Voorafgaand aan de workshop zag ik het fonds als stille oppasser van de pensioenpot. Nu eerder als zeer actieve beheerder van de pensioenpot, met veel belanghebbenden'

Op een vrijdagmiddag in november arriveerden twintig leden van YoungKLM (jongerenvereniging binnen KLM) bij pensioenuitvoerder Blue Sky Group. De probleemstelling van die middag: hoe kan het pensioenfonds beter aansluiten op de behoefte van jongeren? Daarmee hoopte het pensioenfonds op nieuwe, frisse ideeën van én voor de doelgroep zelf. En ja, het zou natuurlijk helemaal mooi zijn als de deelnemers naar aanleiding van de workshop zelf ook betrokken raken bij het pensioenfonds en wellicht een rol willen vervullen in de besturing van het fonds. Want ook daar lopen nog maar weinig jonge deelnemers warm voor.

Jongere, doe nu iets aan je pensioen!
Het pensioenfonds ziet jongere deelnemers als een aparte doelgroep, die zij graag meer bij het pensioen en ook bij het fonds zelf wil betrekken. Juist aan het begin van je werkende leven kun je bewuste keuzes maken voor je oude dag en bepalen hoeveel je wilt bijsparen voor later. Maar jongeren blijven pensioen een lastig onderwerp vinden, juist omdat het nog zo ver van ze af staat.
YoungKLM organiseert rondetafelsessies over inhoudelijke kwesties binnen KLM. Ze waren wel te porren voor een sessie bij het pensioenfonds en trommelden een groep jonge KLM'ers op om mee te denken.

'Goed om te zien dat men de jongere medewerkers probeert te betrekken. Ik snap het dat het lastig is om hen aangehaakt te krijgen.'

'Ik hoop dat het pensioenfonds erin slaagt het pensioen levendiger en tastbaarder te maken en zo de interesse kan wekken van diegenen die logischerwijs ver van de realisatie van hun pensioen staan.'

f 'Het is goed om te weten dat ons pensioenfonds op zoek is naar manieren om de 'stoffige' materie toegankelijk te maken voor jonge deelnemers. Blijf aangehaakt via Facebook of de Focus om de ontwikkelingen in de gaten te houden en draag waar mogelijk je steentje bij. Uiteindelijk willen ook jongeren kunnen genieten van een zorgeloos pensioen.'

P E N S I O W N E R S H I P

Breïnbrekers

De workshop bestond uit verschillende onderdelen. Zo moesten de aanwezigen elkaar eerst in tweetallen interviewen over de probleemstelling. Vervolgens werden er vier groepen gemaakt voor de brainstorm. Alle groepen bedachten een manier waarop pensioen dicht bij de jongeren komt te staan.

Het winnende idee werd 'Pensiownership'. Door bij aanvang van een contract bij KLM aan te geven in welke levensfase je zit, weten de werkgever en het pensioenfonds welke gebeur-

tenissen mogelijk invloed gaan hebben op je pensioen. Denk aan trouwen en scheiden, parttime werken en non-activiteit. Hierdoor wordt ook duidelijk welke informatie je op dat moment nodig hebt voor het nemen van beslissingen rond je pensioen. Zo volgt het pensioenfonds je eigen levensweg. De jury, bestaande uit drie bestuursleden van het pensioenfonds, vond dit een kansrijk idee vanwege de uitvoerbaarheid van deze oplossing op korte termijn en vanwege de samenwerking met HR KLM. De bijeenkomst had een informeel karakter en werd afgesloten met een prijsuitreiking en een borrel.

'Het pensioenfonds voorafgaand aan de workshop: onbekend. Na afloop: levensweg.'

'Ik zie nu de noodzaak om jongeren op een andere manier te betrekken bij pensioen. Zij hebben andere wensen en behoeften dan de generatie die nu het dichtst bovenop het pensioen zit.'

Hoe nu verder?

Eind maart presenteert het winnende team het idee aan het voltallige bestuur. Als het idee wordt goedgekeurd kan het verder uitgewerkt worden tot een concept dat in praktijk kan worden gebracht.

De eerste bijeenkomst met de jongeren smaakt naar meer. Het pensioenfonds is van plan om vaker samen te werken met jonge deelnemers van het pensioenfonds, dus niet alleen YoungKLM. Tijdens clinics over uiteenlopende aspecten van pensioenen kunnen jongeren hun steentje bijdragen en daar later ook weer zelf van profiteren.

Wordt vervolgd! ●

Pieter Westland, senior investment strategist bij Blue Sky Group

Henny Essenberg, bestuurslid

TIEN WEGWIJZERS VOOR BELEGGINGSKEUZES

ZITTEN WE OP DE GOEDE WEG?

In de afgelopen maanden heeft het pensioenfonds haar ‘investment beliefs’ geformuleerd. Dit kwam voort uit een behoefte van het bestuur om zijn beleggingsprincipes vast te leggen, ook met het oog op het vertrouwen van de deelnemers. De Nederlandsche Bank, die toezicht houdt op pensioenfonds, heeft ook meer aandacht voor de achterliggende gedachten van beleggingskeuzes van pensioenfonds. Pieter Westland, senior investment strategist bij Blue Sky Group, en bestuurslid Henny Essenberg vatten samen hoe het staat met de investment beliefs van het fonds.

Het pensioenfonds belegt sinds zijn oprichting, nu ruim tachtig jaar geleden. Toch waren de uitgangspunten van het beleggingsbeleid nooit letterlijk vastgelegd. Door ze op te schrijven werd het bestuur gedwongen na te denken over uitgangspunten die het echt belangrijk vindt bij het beleggen. Wat is noodzakelijk om de doelstelling van het fonds - een goed pensioen tegen lage kosten - te realiseren? Het antwoord op die vraag helpt niet alleen bij het nemen van toekomstige beslissingen, maar ook bij het op koers houden van het fonds.

Wat zijn investment beliefs?

De investment beliefs vormen de basis voor het beleggingsbeleid. Het is een set met principes die het

bestuur hanteert op het moment dat het beleggingskeuzes moet maken. Wat zijn de voorwaarden om in een ingewikkeld financieel product te investeren? In hoeverre moeten we als pensioenfonds duurzaam beleggen? Gaan we passief of actief om met ontwikkelingen op de korte termijn? Welk kostenniveau is acceptabel? Allemaal voor de hand liggende vragen, waarbij de investment beliefs als kompas dienen.

Gaan de investment beliefs over nu of later?

Een voorbeeld: het behalen van rendement is - meer dan ooit - van belang om de pensioenen in de toekomst betaalbaar te houden. Om voldoende rendement te krijgen moet je simpelweg risico's nemen.

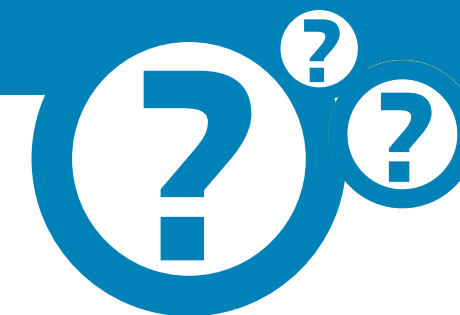
De tien investment beliefs van het Algemeen Pensioenfonds KLM:

1. Om betaalbare pensioenen voor de deelnemer te realiseren, heeft het pensioenfonds rendement nodig. Beleggingen zijn noodzakelijk om dit rendement te genereren. Beleggingsrendement nastreven, betekent ook risico's accepteren.
2. Het fonds neemt niet meer beleggingsrisico dan nodig is om zijn ambitie te realiseren.
3. Het fonds heeft een langetermijnbeleid dat alleen wijzigt als achterliggende aannames fundamenteel wijzigen onder invloed van de zogenaamde “game changers”.
4. De strategische assetallocatie (thans: aandelen, vastrentend en onroerend goed) is een van de belangrijkste rendementskeuzes die het fonds kan maken. Over en binnen subcategorieën wordt gespreid belegd op basis van diversificatiestudies.
5. Het verslaan van efficiënte markten door actief beheer is op langere termijn zeer moeilijk.
6. Het verwachte nettorendement en risicoverbetering zijn belangrijker dan alleen de kosten van een beleggingskeuze.
7. Duurzaamheid (ESG) dient een prominente rol te spelen in de beleggingsportefeuille.
8. Het sturen op langetermijnrisico's is belangrijker dan het sturen op kortetermijnrisico's.
9. Het beleggingsbeleid is gericht op eenvoud en uitlegbaarheid, tenzij.
10. Vertrouwen van belanghebbenden vormt de “licence to operate” van het fonds, daarmee zijn inzichtelijkheid in de portefeuille, in de beslissingen en in de kosten cruciaal.

Een bepaalde mate van risico met een beleid dat zich over tientallen jaren uitstrekt hoeft geen probleem te zijn. Maar op de korte termijn kunnen zich onverwachte gebeurtenissen voordoen, die van grote invloed zijn op het rendement. De aanhoudende lage rente is een voorbeeld van iets dat op korte termijn gebeurt, maar op de lange termijn een groot effect kan hebben als de lage rente nog lang aanhoudt. In de investment beliefs is dan ook vastgelegd dat de lange termijn het uitgangspunt is bij keuzes, maar dat onverwachte gebeurtenissen op de korte termijn uit kunnen nodigen tot directe aanpassing van het beleid.

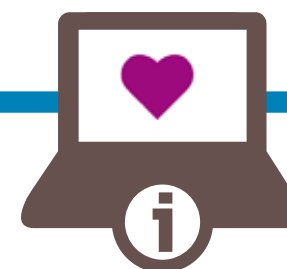
Bijsturen blijft noodzakelijk

Eens in de zoveel tijd houdt het bestuur de investment beliefs tegen het licht. De financiële markten veranderen voortdurend en het is daarom nodig elkaar daarover binnen het bestuur scherp te houden: kloppen de uitgangspunten nog? Op dit moment inventariseert het bestuur op welke onderwerpen de beleggingsportefeuille concreter moet aansluiten bij de vastgelegde investment beliefs. ESG (Environment, Social & Governance, kortweg de maatschappelijke kant van de beleggingen) krijgt bijvoorbeeld een prominentere rol. Daarnaast krijgen de eenvoud en uitlegbaarheid van het beleid aandacht. ●

IN DE RUBRIEK 'DURF TE VRAGEN' GEVEN MEDEWERKERS VAN PENSIOENSERVICE ANTWOORD OP VRAGEN OVER ALLES WAT TE MAKEN HEEFT MET PENSIOEN.

Hebt u een vraag die u graag terugziet in Focus? Stuur dan een mail naar focus@klmgrondfonds.nl

Welke keuzes heb ik als ik ga samenwonen?

Gaat u samenwonen? Dan kan uw partner in aanmerking komen voor nabestaandenpensioen. Belangrijk hierbij is dat het pensioenfonds weet dat u samenwoont. Meld daarom altijd uw partner aan bij HR KLM, zodat KLM hem of haar in de administratie van het pensioenfonds kan laten opnemen. Dit gebeurt overigens ook als u uw partner bij KLM aanmeldt voor IPB.

NB: Als u gaat trouwen of een geregistreerd partnerschap aangaat, wordt dit automatisch doorgegeven aan het pensioenfonds, doordat we een koppeling hebben met de Basisregistratie Personen (BRP) van de gemeente. Dat neemt niet weg dat u KLM wel op de hoogte moet stellen van uw huwelijk of geregistreerd partnerschap.

Zodra wij weten dat u samenwoont, ontvangt u een brief van het fonds over uw ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Standaard is uw partner aangemeld voor het extra facultatief nabestaandenpensioen en Anw-hiaatpensioen. U kunt daar – met instemming van uw partner – van afzien. Het voordeel van de genoemde verzekeringen is dat uw partner financieel beschermd achterblijft als u komt te overlijden voor uw pensioendatum. U betaalt wel zelf de premie.

Meer weten?

Op klmgrondfonds.nl/trouwen-samenwonen staat uitgelegd waar de verzekeringen toe dienen, wat ze kosten en ook hoe u ervan af kunt zien.

Belangrijk is dat het pensioenfonds weet dat u samenwoont!

Meer weten over de prestaties van het pensioenfonds?

Maandlijks publiceert het fonds de bijgewerkte dekkingsgraad op klmgrondfonds.nl. Eens per kwartaal vindt u daar ook de actuele cijfers en ontwikkelingen in ons Kwartaalbericht.

Wat is uw AOW-leeftijd? U ziet het op www.svb.nl

+65 -

+66 -

+67 -

Tot wanneer moet ik doorwerken?

De pensioenregeling gaat uit van uw AOW-leeftijd. Voor iedereen die geboren is op of na 1 mei 1954, is de AOW-leeftijd momenteel 67 jaar. Dit kan in de toekomst nog hoger worden. Bent u geboren vóór 1 mei 1954? Dan krijgt u eerder AOW en gaat uw ouderdompensioen uiterlijk op dat moment in. U kunt er ook voor kiezen eerder dan op uw AOW-leeftijd met pensioen te gaan, maar niet eerder dan op uw 55ste verjaardag. Uw maandelijkse pensioenuitkering wordt dan wel lager. Op de pensioenplanner (via klmgrondfonds.nl) ziet u wat eerder met pensioen gaan voor de hoogte van uw pensioen betekent.

Bent u benieuwd naar uw precieze AOW-leeftijd? Kijk dan op www.svb.nl, de website van de Sociale Verzekeringsbank. ●

Wanneer krijg ik mijn pensioen uitgekeerd in 2016?

Uw pensioen staat in 2016 altijd op de **27ste** van de maand op uw bankrekening, behalve:

- als de 27ste in een weekend valt > dan ontvangt u uw pensioen op de vrijdag voor dat weekend, en
- in de maand december > dan ontvangt u uw pensioenuitkering op de 21ste van de maand.

U kunt op klmgrondfonds.nl ook de eerstvolgende betaaldatum terugvinden.

SPRING EENS IN UW PENSIOEN MAAR WANNEER EIGENLIJK?

Als u gaat trouwen of samenwonen

Als u in deeltijd gaat werken
of met non-activiteit gaat

Als u gaat scheiden

Als u KLM verlaat

klmgrondfonds.nl

[facebook.com/klmgrondfonds](https://www.facebook.com/klmgrondfonds)

twitter.com/klmgrondfonds

COLOFON

Focus verschijnt driemaal per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en gepensioneerden van het Algemeen Pensioenfonds KLM.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen **E** focus@klmgrondfonds.nl

Tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Art direction, ontwerp en opmaak FRISSEWIND in communicatie en design, Amsterdam

Fotografie Don Wijns, Amsterdam; Shoots by Laura e.a.

Illustraties FRISSEWIND in communicatie en design, Amsterdam

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT

E pensioenservice@klmgrondfonds.nl

T (020) 426 62 10

f [facebook.com/klmgrondfonds](https://www.facebook.com/klmgrondfonds)

t twitter.com/Klmgrondfonds

KLMGRONDFONDS.NL

Blue Sky Group